

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיד סעיף א

אין בנין וסתירה בכלים. וה"מ, (א) שאינו בנין ממש כגון חבית, הגה: (ב) שאינה מחזקת (ג) ארבעים סאה (ת"ה ס' ס"ה), שנשברה ודיבק שבריה בזפת, (ד) יכול לשברה ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין (ה) לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דא"כ הוה ליה (ו) מתקן מנא; אבל אם היא שלמה, (ז) אסור לשברה אפי' בענין (ח) שאינו עושה כלי. ואפי' נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש, ואפי' יש בה נקב חדש, (ט) אם להרחיבו, אסור. הגה: (י) ובלבד שיתכוין לכך (מרדכי פרק חבית). ואם היה סכין (יא) תקוע מע"ש בחבית, מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף. הגה: ודוקא שהוציאו ג"כ פעם אחת מבע"י, אבל אם לא הוציאו מבע"י, אסור דהוי פסיק רישא (יב) דעושה נקב ופתח לחבית (תה"ד ס' ס"ד). כלי שנתרועעה, אם מותר ליטול ממנו חרס, ע"ל ס' ש"ח סמ"ד.

משנה ברורה סימן שיד ס"ק ד

(ד) יכול לשברה - עיין בפמ"ג שמצדד דהיתר השבירה הוא אפילו שלא במקום שמדובק בזפת:

משנה ברורה סימן שיד ס"ק ז

(ז) אסור לשברה וכו' - מטעם סתירה ואף דבעלמא קי"ל דסותר אינו חייב אלא כשהוא ע"מ לבנות דאל"ה מקלקל הוא מדרבנן מיהו אסור ובביאור הגר"א הסכים להפוסקים דס"ל דאין סתירה בכלים אפילו כשעושה שבירה בכלי שלמה אם לא כשעושה אותה כלי ע"י השבירה דאז חייב עכ"פ לכו"ע משום מכה בפטיש:

משנה ברורה סימן שיד ס"ק ח

(ח) שאינו עושה כלי - ר"ל שאינו עושה נקב לפתח אלא שוברה ואח"כ כתב רבובא טפי דאפילו נקב בעלמא ר"ל נקב שאינו יפה לפתח דאית ביה תרתי לטיבותא שאינו שובר החבית וגם שאינו פתח אפ"ה אסורה. כתב הרמב"ם פכ"ג העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולים שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל חייב משום מכה בפטיש [הוא שם הכולל לכל גמר מלאכה שהוא תולדת אב מלאכה זו שהאומן מכה בפטיש על הכלי בשעת גמרה להשוות עקמימותו] לפיכך גזרו על כל נקב אפילו עשוי להוציא או להכניס בלבד שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו ועיין במ"א שביאר דאפילו הוא לול שאינו מחובר לקרקע דלית ביה משום בונה על עשיית הנקב אפ"ה חייב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכת הלול וכתב עוד בפרק יו"ד כל העושה דבר שהוא גמר מלאכה ה"ז תולדת מכה בפטיש וחייב. העושה נקב כל שהוא בין בעץ בין במתכות בין בבנין בין בכלים ה"ז תולדת מכה בפטיש וחייב וכל פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו עכ"ד. איתא בגמרא דאם תקע מסמר בכותל [לתלות עליו] חייב משום מכה בפטיש. העושה נקב בקרקע הבית שיצאו המים חייב משום בונה [אחרונים]:

משנה ברורה סימן שיד ס"ק יא

(יא) תקוע - היינו שהיה תקוע בחוזק וע"י הוצאתו והכנסתו פסיק רישא הוא שיתרחב הנקב אפ"ה כיון דעיקר איסורו הוא רק מדרבנן ס"ל דשרי כיון שאינו מתכוין לזה ודעת הרמ"א לחלוק עליו דדוקא כשהוציאו פעם אחת מבעוד יום דעי"ז נתרחב קצת דתנו לא הוי פסיק רישא אבל בלא"ה אסור דפסיק רישא הוא דאף דהוא פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא דאיסורו הוא רק מדרבנן וכנ"ל ס"ל דפסיק רישא אסור אף במלתא דרבנן ועיין לקמן בסי"ב דבכותל שהוא מחובר גם המחבר מודה דאסור להוציא הסכין שהיה תקוע בו מערב שבת [וה"ה בחבית שמחזקת ארבעים סאה דיוצא ג"כ משם כלי דהוי כאהל] דשם במתכוין להרחיב הנקב חייב משום קודח דהוי תולדה דבונה ולכן אפילו אם אינו מכין עכ"פ פסיק רישא הוא. והנה לענין עיקר הדין הסכימו המ"א וא"ר והגר"א והגרע"א דפסיק רישא אסור אף במלתא דרבנן ומ"מ הכא מצדדים המ"א והגר"א דמדינא אף בכותל שרי היכא שאין מתכוין כיון שא"צ להגומא והוי מלאכה שאצל"ג וגרע משאר איסור דרבנן דאסור היכא שהוא פסיק רישא כיון שהוא ג"כ מקלקל וגם הוא כלאחר יד וממילא נעשה הגומא בכותל ע"י הוצאת הסכין שמתרחב הגומא וכדלעיל בסימן שי"א ס"ח גבי צנון ע"ש אלא שהעולם

נהגו בו איסור להוציא דנראה כעושה נקב בכותל וגם הט"ז מצדד כן בעיקר הדין אף בכותל ומ"מ סיים דאין בידו להקל נגד התה"ד והשו"ע והרמ"א שפסקו כולם בסוף הסימן להחמיר לענין כותל [וכן הוא ג"כ דעת הא"ר כהשו"ע והרמ"א דאפשר דניחא ליה שיהא הנקב מרווח לחזור ולתחוב בו הסכין ובאופן זה בודאי לכו"ע אסור] אלא לענין חבית דעיקר איסור הוא רק מדרבנן יש לסמוך היכא שהוא צורך גדול על דעת המחבר שמתיר להוציא הסכין בשבת כיון שאין מתכוין להוסיף הנקב אפילו היכא שלא הוציאו מעולם מתחלה:

משנה ברורה סימן שיד ס"ק יב

(יב) דעושה נקב ופתח - ר"ל דאף דמבואר בסי"ב דהיכא שהסכין היה תחוב בדבר תלוש מותר להוציאו בשבת בכל גווני דלא שייך שם משום בונה הכא שאני דיש בו משום מתקן פתחא ואף שאין עשוי להכניס ולהוציא עכ"פ מדרבנן אסור:

רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה א

העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש, לפיכך גזרו על כל נקב אפילו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו, ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש ואין מוסיפין בו, אבל פותחין נקב ישן, והוא שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים שאם היה למטה מן השמרים הרי זה עשוי לחזק ואסור לפתחו.

שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות שבת סימן שיד סעיף א

כבר נתבאר שאין בנין וסתירה בכלים שאין מחזיקים ארבעים סאה כשאינו בנין גמור לפיכך חבית של חרס שאינה מחזקת ארבעים סאה שנשברה ודיבק שבריה בזפת מותר לשברה בשבת בין ביד בין בכלי כדי ליקח מה שבתוכה ואין בה משום סתירה מפני שאינה בנין גמור ובלבד שלא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה לפתח נאה שא"כ הרי הוא מתקן כלי וחייב משום מכה בפטיש כמו שיתבאר אבל כשאינו מתכוין לכך מותר ולא גזרו שמא יתכוין לכך מפני שחבית השבורה ודבוקה בזפת היא גרועה בעיניו ואינו חושש עליה כשחוזר ושוברה לתקן לה פתח נאה אבל אם היא שלימה אסור לשברה אפילו בענין שאינו מתקן לה פתח נאה מפני שסתירת בנין גמור אסורה אף בכלים ועוד גזירה שמא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה לפתח נאה:

**** Please treat this text with respect / Responsa Project "Morashti" - Bar Ilan University ****